

Column

De wereld op zijn kop

Peter Koomen
pkoomen@worldonline.nl

In een onbewaakt ogenblik heb ik aarzelend 'ja' gezegd. Zelfs Marcel Dicke kan niet zijn hele leven columns voor Entomologische Berichten blijven schrijven. Er werd dus een opvolger gezocht. Nou schreef ik vroeger wel eens grappige stukjes om het verenigingsnieuws wat voller te maken, dus kwam de redactie bij mij terecht. Ik ben als (ex-)bestuurslid ooit nog medeschuldig geweest aan het instellen van de nieuwe EB-formule inclusief de redactie, dus vond ik dat ik mij niet helemaal kon onttrekken aan de gevolgen daarvan. Vandaar mijn 'mwja'. Daar zit u nu dus mooi mee. De kans is natuurlijk groot dat de komende tijd relatief veel van mijn lievelingsdieren (spinnen) zullen figureren, maar dat moet u maar voor lief nemen. Die vallen ook onder de NEV. Daar gaan we.

De mens neemt zichzelf graag als uitgangspunt: de poten naar beneden en de kop omhoog. Zo hoort het. Ook veel vogels en zoogdieren doen daaraan mee. Maar bij vleermuizen gaat het eigenlijk al een beetje mis. In een vleermuizendetermineerboek heeft een getekende vleermuis de kop omhoog, hoewel die dieren in de vrije natuur met de kop omlaag hangen. Blijkbaar kunnen we het niet nalaten om bij het maken van een tekening te corrigeren voor het feit dat een vleermuis volgens ons op zijn kop hangt. Foto's worden ongemoeid gelaten. We weten dat vleermuizen ondersteboven leven dus we draaien zo'n foto niet om.

Bij spinnen gebeurt dat wel. We weten níet dat kruisspinnen en aanverwanten met de kop naar beneden in hun web zitten en dus worden veel foto's van wielwebspinnen op hun kop afgebeeld, namelijk met de kop omhoog. Uit gesprekken met collega-arachnologen is mij duidelijk geworden dat dit vrijwel niet tegen te houden is. Het verhaal is steeds hetzelfde. Tot en met de laatste drukproef heeft men met veel pijn en moeite de oriëntatie van de spinnen goed weten te houden (kop naar beneden), maar helaas grijpt er dan toch nog bij de laatste controle vlak voor het drukken een lay-outer in: 'Hé, die spin zit verkeerd om! Vreemd zeg, dat niemand dat gezien heeft. Even rechtzetten.' Muis-klik-klik. 'Gelukkig. Nog net op tijd ontdekt. Drukken maar!' Niet zelden betreft het de coverfoto.

Waarom hangt zo'n spin omgekeerd? Niemand weet het precies, maar het kan te maken hebben met het wegwezen. Wanneer het web van een kruisspin ernstig verstoord wordt laat de spin zich snel op de grond vallen. Daar is de spin dankzij haar schutkleur nauwelijks terug te vinden. Tijdens het vallen heeft de spin een draadje gesponnen dat met het midden van het web verbonden blijft. Langs deze draad klautert de spin omhoog als de rust is weergekeerd. De

draad komt uit de spintepels aan het uiteinde van het achterlijf. Als de spin niet op zijn kop in het web zou zitten zou zij bij een snelle wegweesactie in haar eigen draad verstrikt kunnen raken. Vandaar, misschien. Deze theorie wordt ondersteund door het gedrag van enkele uitzonderingen, die wél met hun kop omhoog zitten. Bij naderend gevaar maken ze eerst een sprongetje van het web af om vervolgens een halve salto achterover te maken. Ook een manier. Groot was de hilariteit toen het de auteur van het boekje 'Die schönsten Spinnen Europas' gelukt was de vormgevers zodanig achter de broek te zitten dat ze zelfs zo'n uitzondering met de kop naar beneden hadden geplaatst. Weer was het verhaal hetzelfde. Tot en met de laatste drukproef had die foto goed gestaan, maar vlak voor het drukken

Een paar maanden geleden ben ik naar Leeuwarden verhuisd. Wat in mijn vorige woonplaats Leiden voor een éénverdiener nooit haalbaar bleek, kan in Leeuwarden met gemak: een huis kopen met genoeg ruimte voor een privé-spinnenlaboratorium. Sindsdien ben ik niet alleen lid van de NEV, maar ook van de Vereniging Eigen Huis. Ik krijg maandelijks een blaadje vol advertenties voor zaken die nuttig zijn in een eigen huis, zoals geisers, dakramen en garagedeuren met afstandsbediening. Mijn oog valt op een vlinder. Deze is onderdeel van een advertentie voor een CV-ketel. De tekst vermeldt dat de ketel klein van stuk is, maar groot van daden. En daar staat een knots van een tropische vlinder bij. Vreemd hoor. Wat voor grote daden kan die nu verrichten? Of heeft de advertentiemaker gepreludeerd op het fabeltje dat de vleugelslag van een vlinder El Niño-effecten kan veroorzaken? Nou, die heb ik liever niet in mijn CV-ketel. Plotseiling zie ik welke Grote Daad de vlinder verricht. Hij vliegt

Figuur 1. CV-vlinder *Panacea prola* vliegend op de rug.
'Central-heating-butterfly' *Panacea prola* flying on its back.

op zijn rug! Pootjes keurig langs het buikje gestrekt en de voorrand van de achtervleugel netjes haaks op de lichaamsas. Hoe krijgt zo'n beestje het voor elkaar! Maar het is natuurlijk allemaal nep. De vlinder is opgeprikt. Je kunt nog zien dat de opmaker behoorlijk aan de vleugels heeft moeten fotoshoppen om weer een beetje de indruk van rechtop vliegen te geven. Knap hoor. Raadpleging der boeken leert dat het *Panacea prola* betreft uit Zuid-Amerika, die er van houdt de sapjes uit dode dieren en uitwerpselen op te zuigen.

Hoe zou zoiets nu ontstaan zijn?

Directeur van de CV-ketelfabriek: 'We willen een advertentie die suggereert dat onze CV-ketels milieuvriendelijk zijn. Nu is het rendement van onze ketels eigenlijk niet veel hoger dan dat van de ketels van onze concurrenten, dus we kunnen niet heel hard roepen dat we goed zijn voor het milieu. Maar we kunnen het wel suggereren.'

Free-lance advertentiemaker: 'Wat dacht u van een CV-ketel in een veld met bloemen? Met een strak blauwe lucht? En allemaal vlinders eromheen?'

Directeur: 'Een CV-ketel staat nooit buiten, maar die vlinders, dat lijkt me wel wat. Vlinders zijn populair tegenwoordig. Eén van onze concurrenten heeft zelfs een vlinder in zijn logo.'

Advertentiemaker (heeft huiswerk goed gedaan): 'Maar dat is een getekende. Wij kunnen een foto gebruiken. Dat ziet er nog echter uit ook!'

Directeur: 'Akkoord, maar die vlinder moet dan wel in de kleuren zijn van onze nieuwe huisstijl. Je weet dat mijn vrouw daar cerise voor gekozen heeft.'

Advertentiemaker: 'Ik kan iedere vlinder elke kleur geven die u wilt!'

Directeur: 'Nee, het moet een echte bestaande vlinder zijn. In zijn natuurlijke kleuren. Anders ziet iemand vroeg of laat dat ermee geknoeid is.'

Een week later.

Advertentiemaker (telefonisch): 'Ik kan helaas geen Nederlandse vlinder vinden die cerise als hoofdkleur heeft. Mag het ook een tropische vlinder zijn?'

Directeur: 'Ja, dat is niet erg. Wij leveren wereldwijd.'

Weer een week later.

Directeur: 'Prachtige advertentie geworden! Het is net alsof die vlinder zo langs komt fladderen.'

Advertentiemaker: 'Dank u wel. Wilt u hier even tekenen voor akkoord?'

De directeur wist niet dat de advertentiemaker nachtenlang vertwijfeld in vlinderboeken had gezocht naar een cerise dagvlinder. Maar zelfs in de tropen zijn die er niet zo veel. Plotseling had hij hem gevonden! Prachtige rozerode achtervleugels, precies in de huisstijl van de CV-ketelfabriek, zonder storende andere kleuren in de voorvleugels. Alleen: het was de onderkant. Maar daar had de directeur niets over gezegd! Beetje bijbuigen dus dat beest, zodat het lijkt alsof hij vliegt. Dan ziet niemand het.

Nee hoor, echt niet.

Een nieuwe columnist

De afgelopen twee jaar schreef Marcel Dicke de column voor Entomologische Berichten. In die periode wist hij veel, doorgaans minder algemeen bekende, aspecten van de entomologie op een prikkelende manier over het voetlicht te brengen. Het columnistenschap van Entomologische Berichten kent echter een beperkte termijn en na twee jaar is het moment gekomen dat de verantwoordelijkheid voor de column aan een andere auteur wordt overgedragen. De redactie wil Marcel op deze plaats hartelijk bedanken voor zijn inspirerende bijdragen aan het blad.

Peter Koomen zal in 2004 de column schrijven. Zijn eerste bijdrage vindt u hierboven.

de redactie